

VALSTYBINĖS DARBO INSPEKCIJOS
PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

NELEGALAUS DARBO KONTROLĖS REIŠKINIŲ VERTINIMAS

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

Vilnius 2005 m.

TURINYS

SANTRAUKA	3
ĮŽANGA	4
AUDITO REZULTATAI	6
1. Nelegalaus darbo reiškinių kontrolė	6
Nelegalaus darbo reiškinių kontrolės planavimas	6
Nelegalaus darbo reiškiniai ir taikytos sankcijos	8
Nelegalaus darbo paplitimas pagal veiklos sektorius	11
Visuomenės švietimas ir informavimas dėl nelegalaus darbo reiškinių	12
2. Kovos su nelegalaus darbo reiškiniais tarpinstitucinio koordinavimo ir bendradarbiavimo vertinimas	14
Rekomendacijos	16
PRIEDAI	17

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

NELEGALAUS DARBO REIŠKINIŲ KONTROLĖS VERTINIMAS

2005 m. liepos 20 d. Nr. 2010 – 11-89
Vilnius

SANTRAUKA

Valstybinis auditas Valstybinėje darbo inspekcijoje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atliktas siekiant įvertinti nelegalaus darbo reiškinių kontrolę rezultatyvumo požiūriu.

Pagal turimus statistinius duomenis 2002 metais Lietuvoje nelegaliai dirbančių asmenų skaičius buvo apie 104 tūkst. arba 10 proc. visų dirbančiųjų. Statistikos departamento duomenimis šešėlinė ekonomika šalyje gali siekti nuo 15 iki 19 proc. bendro vidaus produkto.

Nelegalaus darbo reiškinių kontrolė yra viena iš pagrindinių Valstybinės darbo inspekcijos funkcijų. Vykdydama savo funkcijas Inspekcija bendradarbiauja su kitomis valstybinėmis institucijomis.

Inspekcija kartu su Valstybine socialinio draudimo fondo valdyba, Valstybine mokesčių inspekcija, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba bei Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos atsakinga už vieningos kontrolės praktikos formavimą, kontroliuojančių institucijų ir įstaigų pareigūnų bendradarbiavimą, organizuojant bendrus patikrinimus.

Audito metu buvo nustatyta, kad:

- programos uždavinio „Nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimas ir prevencija“ įgyvendinimo vertinimo kriterijai nesuteikia pakankamos informacijos apie uždavinio įgyvendinimo rezultatus;
- Inspekcijos pateikiami statistiniai duomenys dėl nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų nėra patikimi, kadangi daugiau nei 60 % Inspekcijos nustatytų nelegalaus darbo atvejų nepagrįsti įrodymais;
- Inspekcija neišnaudoja visų teisinių galimybių, kad darbdaviai būtų nubausti teisės aktų nustatyta tvarka;
- šalies mastu nėra parengtos tarpinstitucinės, ilgalaikės visuomenės švietėjiškos veiklos strategijos, ugdant nepakantumą nelegalaus darbo reiškiniams ir darbo įstatymų pažeidimams;
- atliekant bendrus patikrinimus su Policijos departamentu, Valstybine mokesčių inspekcija, Sodra ir Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba du kartus dažniau nustatomi nelegaliai dirbantys asmenys.

Auditoriai ataskaitoje pateikė Inspekcijai rekomendacijas, kuriuose siūloma tobulinti nelegalaus darbo reiškinių kontrolės sistemą, kuri leistų efektyviau ir rezultatyviau kovoti su negatyviais reiškiniais darbo rinkoje, nustatyti ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius ir išlaidų efektyvumo vertinimo kriterijus bei inicijuoti teisės aktų pakeitimus, nustatančius papildomas ekonomines sankcijas darbdaviams už nelegalų darbą.

ĮŽANGA

Pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikiamą informaciją, nelegaliu darbu laikoma komercinė, ūkinė, finansinė, profesinė veikla, vykdoma neįsteigus įstatymų nustatyta tvarka įmonės ar neišpirkus atitinkamai veiklai reikalingo patento, kai dalis darbo užmokesčio mokama „vokeliais“, kai asmenys dirba legaliose įmonėse, bet su jais nėra sudarytų darbo sutarčių, kai dirbama ilgesnį negu oficialiai darbo sutartyje suldytą darbo laiką¹.

Pagal turimus statistinius duomenis 2002 metais Lietuvoje nelegaliai dirbančių asmenų skaičius buvo apie 104 tūkst. arba 10 proc. visų dirbančiųjų². Statistikos departamento duomenimis šešėlinė ekonomika šalyje gali siekti nuo 15 iki 19 proc. bendro vidaus produkto³. Auditorių nuomone, nelegalaus darbo mastai šalyje gali būti dar didesni.

Nelegalaus darbo reiškinių kontrolė yra viena iš pagrindinių Valstybinės darbo inspekcijos (toliau – Inspekcija) funkcijų. Vykdydama savo funkcijas Inspekcija bendradarbiauja su kitomis valstybinėmis institucijomis.

Inspekcija kartu su Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba, Valstybine mokesčių inspekcija, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba ir Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos yra atsakinga už vieningos kontrolės praktikos formavimą, kontroliuojančių institucijų ir įstaigų pareigūnų bendradarbiavimą, organizuojant bendrus patikrinimus, metodinės medžiagos rengimą ir analizę, reikalingą teisinei bazei tobulinti.

Kasmet Lietuvos Respublikos vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius tvirtina Nelegalaus darbo prevencijos ir kontrolės stiprinimo veiksmų planą (1 priedas), kuriuo siekiama sumažinti nelegalaus darbo paplitimą.

Valstybinis auditas „Nelegalaus darbo reiškinių kontrolė“ yra numatytas Valstybės kontrolės 2005 metų veiklos audito programoje. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Veiklos audito 1-ojo departamento direktoriaus R. Sanajevio 2005-04-29 pavedimu Nr. 2010-11 valstybinį auditą atliko Veiklos audito 1-ojo departamento vyresnysis valstybinis auditorius J. Izokaitis (grupės vadovas), valstybiniai auditoriai M. Macijauskas ir D. Aleknavičius. Auditas pradėtas 2005-05-02, baigtas 2005-07-15.

Audito tikslas – įvertinti Valstybinės darbo inspekcijos vykdomą nelegalaus darbo reiškinių kontrolę ir tarpinstitucinį koordinavimą rezultatyvumo požiūriu.

Audito tikslui pasiekti nagrinėjome:

- Inspekcijos vykdomą nelegalaus darbo reiškinių kontrolę,
- Inspekcijos vykdomą kovos su nelegalaus darbo reiškiniais tarpinstitucinį koordinavimą ir bendradarbiavimą.

Audituojamas laikotarpis. Audito metu nagrinėjome Inspekcijos pateiktus 2004 metų duomenis (palyginimui ir analizei buvo naudojami 2003 m. duomenys).

Audito objektas – Nelegalaus darbo reiškinių kontrolė ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pavedė⁴ Inspekcijai koordinuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos

¹ Šaltinis – www.socmin.lt / 2005.07.01

² Oficialiai neapskaitytos ekonomikos Lietuvoje tyrimas / Lietuvos Respublikos statistikos departamentas / Vilnius 2004 m.

³ Šaltinis – Statistikos departamentas, 2002 m.

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-11-26 nutarimas Nr. 1407 „Dėl nelegalaus darbo reiškinių kontrolės koordinavimo“

prie Vidaus reikalų ministerijos, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos ir Valstybinės darbo inspekcijos teritorinių skyrių vykdomus nelegalaus darbo reiškinių kontrolės veiksmus.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Audituojamu laikotarpiu Lietuvos Respublikos vyriausioju valstybiniu darbo inspektoriumi buvo M. Pluktas.

Inspekcijos kompetencijai priskiriama nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų, darbuotojų saugos ir sveikatos, norminių darbo teisės aktų pažeidimų prevencija ir Lietuvos Respublikos darbo kodekso, darbuotojų saugą ir sveikatą, darbo santykius reglamentuojančių įstatymų ir kitų norminių teisės aktų kontrolė įmonėse, įstaigose, organizacijose ar kitose organizacinėse struktūrose, nepaisant jų nuosavybės formos, rūšies, veiklos pobūdžio, taip pat tais atvejais, kai darbdavys yra fizinis asmuo.

Inspekcijos tikslai ir uždaviniai⁵:

1. Norminių darbo teisės aktų laikymosi kontrolės gerinimas.
2. Nelegalios veiklos reiškinių kontrolės stiprinimas ir jos koordinavimo užtikrinimas.
3. Darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų vykdymo kontrolės gerinimas.
4. Rizikos vertinimo kontrolės, inspektavimo metodologijos tobulinimas, prevencinės kultūros gerinimas.
5. Nelaimingų atsitikimų darbe mažinimas.
6. Visuomenės informavimo apie darbo įstatymų vykdymo bei darbuotojų saugos ir sveikatos būklę gerinimas.
7. Darbo inspektorių profesinio parengimo gerinimas.
8. Socialinio dialogo plėtra.

„Nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimas ir prevencija“ yra vienas iš Inspekcijos vykdomos programos „Nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų bei darbo įstatymų pažeidimų prevencija“ uždavinių. Minėto uždavinio įgyvendinimui 2004 metais buvo planuota skirti 992 tūkst. Lt, iš jų 630 tūkst. Lt – darbo užmokesčiui, 189 tūkst. Lt – socialiniams įnašams padengti, 173 tūkst. Lt – kitoms reikmėms.

Audito procesas. Audito įrodymai gauti taikant skaičiavimo, patikrinimo (rašytinių dokumentų nagrinėjimo), apklausos (pokalbiai su atsakingais Inspekcijos, Policijos departamento, Valstybinės mokesčių inspekcijos darbuotojais, klausimynai) ir analitinės procedūras. Atlikdami auditą laikėmės prielaidos, kad auditoriams pateikti duomenys yra teisingi, dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o dokumentų kopijos atitinka originalus.

Ataskaitoje naudojami sutrumpinimai:

- ATP – Administracinės teisės pažeidimas
- ATPK – Administracinės teisės pažeidimų kodeksas
- DK – Darbo kodeksas
- FNTT – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba
- PD – Policijos departamentas
- SODRA – Valstybinė socialinio draudimo fondo valdyba
- VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija

⁵ Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas

AUDITO REZULTATAI

1. Nelegalaus darbo reiškinių kontrolė

Nelegalaus darbo reiškinių kontrolės planavimas

Vienas iš pagrindinių strateginių Valstybinės darbo inspekcijos tikslų – Nelegalios veiklos reiškinių kontrolės stiprinimas ir jo koordinavimo užtikrinimas. Šiam tikslui ir Inspekcijos vykdomos programos⁶ uždavinio „Nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimas ir prevencija“ įgyvendinimui 2004 metais numatytos penkios priemonės:

- Organizuoti Centrinės ir apskričių nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimo grupių veiklą;
- Vykdyti įmonių patikrinimus nelegalaus darbo reiškinių kontrolės klausimais, analizuoti veiklos rezultatus;
- Rengti informaciją Vyriausybei, valstybės institucijoms ir socialiniams partneriams;
- Rengti seminarus, pasitarimus nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės rezultatų aptarimo ir teisinės bazės nagrinėjimo klausimais;
- Plėtoti švietėjišką veiklą, ugdant visuomenės nepakantumą nelegalaus (neteisėto) darbo reiškiniams.

Vykdydama nelegalaus darbo reiškinių kontrolę, Inspekcija nusistatė įmonių ir fizinių asmenų tikrinimo prioritetus pagal ekonominės veiklos rūšis:

1. Statybos įmonės,
2. Didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonės,
3. Medienos ir medienos gaminių gamybos įmonės,
4. Autoservisai.

Inspekcija planuodama patikrinimus teikia daug dėmesio informacijai, gaunamai pasitikėjimo telefonu, rašytiniams piliečių skundams ir pareiškimams, pranešimams apie nelegalaus darbo reiškinius žiniasklaidoje.

Inspekcija vykdydama uždavinio priemonę – organizuoti seminarus teritorinių koordinavimo grupių nariams, plėtoti švietėjišką veiklą, ugdant nepakantumą nelegalaus darbo reiškiniams ir darbo įstatymų pažeidimams, planavo:

- skelbti įvairiose žiniasklaidos priemonėse ir per Lietuvos nacionalinį radiją informaciją apie pasitikėjimo telefono numerį;
- rengti per Lietuvos nacionalinį radiją transliuojamas laidas teisinio švietimo darbo santykių tema;
- skelbti informaciją apie Inspekcijos veiklą, aktualijas, išaiškintus nelegalaus darbo, darbo ir poilsio laiko režimų, kitus aktualius darbo įstatymų pažeidimų atvejus, jų žalą ir pan. („Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Lietuvos žinios“, „Kauno diena“, „Litovskij kurjer“), 10 apskričių laikraščių, specializuotoje spaudoje („Lietuvos profsąjungos“, „Sargyba“ ir kt.).

⁶ Programos pavadinimas – Nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų bei darbo įstatymų pažeidimų prevencija

Šiai priemonei Inspekcija planavo skirti 89 tūkst. Lt. Kitoms nelegalios veiklos reiškinių stiprinimo ir jos koordinavimo užtikrinimo, priemonėms ir uždaviniams lėšų nebuvo planuota.

Uždavinio įgyvendinimo vertinimo kriterijai:

- Patikrinimų nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės klausimais skaičius.
- Žiniasklaidos priemonėse skelbtų informacijų, aktualijų, laidų teisinio švietimo darbo santykių temomis, rengtų per radiją ir televiziją skaičius.

Inspekcija 2004 m. vykdydama nelegalios veiklos reiškinių kontrolę, planavo:

- atlikti ne mažiau 4 100 ūkio subjektų patikrinimų (Inspekcijos pajėgomis);
- organizuoti patikrinimus, plačiai praktikuojant kompleksinius patikrinimus su kitų kontrolės institucijų (VMI, FNTT, SODRA) pareigūnais;
- analizuoti bei bendrinti veiklos rezultatus.

Auditorių nuomone, Inspekcijos nustatyti vertinimo kriterijai – patikrinimų skaičius ir žiniasklaidos priemonėse skelbtos informacijos skaičius – nesuteikia visos informacijos apie uždavinio „Nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimas ir prevencija“ įgyvendinimą ir pasiektus rezultatus kontroliuojant nelegalaus darbo reiškinius. Inspekcijos nustatyti vertinimo kriterijai neparodo nelegalaus darbo paplitimo tendencijų, atliekamos nelegalaus darbo kontrolės efektyvumo.

Siekiant objektyviai įvertinti Inspekcijos pasiektus rezultatus, kai kontroliuojant nelegalų darbą, auditorių nuomone, uždaviniams vertinti tikslinga papildomai nustatyti kokybinius ir išlaidų efektyvumo vertinimo kriterijus, kaip tai rekomenduojama Vyriausybės patvirtintoje strateginio planavimo metodikoje⁷.

Išvada

Nustatyti programos uždavinio „Nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimas ir prevencija“ įgyvendinimo vertinimo kriterijai nesuteikia pakankamos informacijos apie uždavinių įgyvendinimo rezultatus, nes nėra nustatytų kokybinių ir išlaidų efektyvumo vertinimo kriterijų.

⁷ Vyriausybės 2002-06-06 nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“

Nelegalaus darbo reiškiniai ir taikytos sankcijos

Lietuvoje nelegaliai dirbančių asmenų skaičius yra apie 104 tūkst. arba 10 proc. visų dirbančiųjų. Imant vidutinį 2002 metų darbo užmokestį⁸, oficialiai nedeclaruotas nelegaliai dirbusių asmenų atlyginimas sudaro apie 140 mln. Lt, t.y. nesumokama apie 80 mln. Lt mokesčių ir socialinių įmokų.

Bendrai nelegalų darbą kontroliuojančios institucijos per 2004 metus nustatė 8 776 nelegaliai (neteisėtai) (1 pav.) dirbusius asmenis. Iš jų:

- dirbo neįregistravę įmonės, neturėdami licencijos ar užsiėmė kita neteisėta veikla – 5 462;
- dirbo be darbo sutarčių – 1 593;
- dirbo neturėdami verslo liudijimų – 863.

1 Daugiausiai nelegalaus darbo atvejų 2004 m. nustatė Policijos departamentas		
	Skaičius	Procentas
Policijos departamentas	6235	71
Valstybinė darbo inspekcija	1580	18
Valstybinė mokesčių inspekcija	828	9
Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba	133	2
Sodra	0	0
Iš viso:	8776	100

Šaltinis. Valstybinė darbo inspekcija

Dėl nustatytų teisės aktų pažeidimų buvo surašyta 7 310 administracinių teisės pažeidimų protokolų ir pradėti 859 ikiteisminiai tyrimai.

Pagal Inspekcijos pateiktus duomenis Policijos departamentas nustatė daugiausiai nelegaliai dirbusių asmenų (71 %), tačiau dauguma jų užsiėmė įstatymais draudžiama veika: kontrabanda⁹ ir neteisėtu namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų ir aparatų jiems gaminti gaminimu, laikymu, gabenimu turint tikslą realizuoti ar realizavimu¹⁰.

VMI nustatyti nelegalaus darbo reiškiniai, susiję su atlyginimų mokėjimu „vokeliuose“, t.y. mokesčių vengimu, taip pat neatitinka Darbo kodekse apibrėžtos nelegalaus darbo sąvokos.

Vadovaujantis Darbo kodeksu, nelegaliu darbu laikomas darbas, esant šio Darbo kodekso 93 straipsnyje nustatytiems darbo sutarties (2 pav.) požymiams: kai dirbama nesudarius darbo sutarties; kai dirbama užsienio valstybės piliečių ir asmenų be pilietybės, nesilaikant jiems norminių teisės aktų nustatytos įsadarbinimo tvarkos¹¹.

2 Kas yra darbo sutartis?	
93 straipsnis	
Darbo sutartis yra darbuotojo ir darbdavio susitarimas, kuriuo darbuotojas įsipareigoja dirbti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas paklusdamas darbovietėje nustatyti darbo tvarkai, o darbdavys įsipareigoja suteikti darbuotojui sutartyje nustatytą darbą, mokėti darbuotojui sulygtą darbo užmokestį ir užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje ir šalių susitarimu).	
<i>Šaltinis. Darbo kodeksas</i>	

⁸ Statistikos departamento duomenimis vidutinis bruto darbo užmokestis 2002 m. pabaigoje buvo 1 145 Lt.

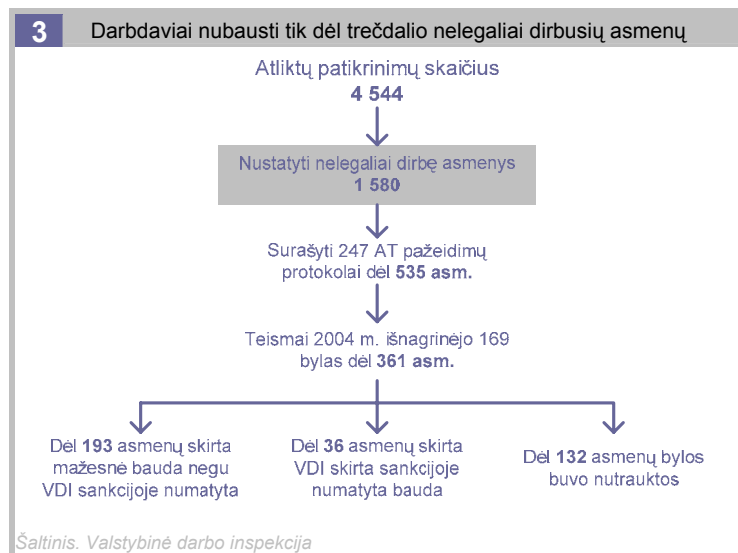
⁹ Baudžiamasis kodeksas 199 str.

¹⁰ Baudžiamasis kodeksas 201 str.

¹¹ Darbo kodeksas 98 str.

Auditorių nuomone, Policijos departamento Inspekcijai pateikiami statistiniai duomenys neatitinka darbo kodekse nustatytos nelegalaus darbo sąvokos. Inspekcija pateikdama nelegalaus darbo apimtį turėtų atskirti nelegalų darbą ir neteisėtą (kriminalinę) veiklą.

Inspekcija per 2004 metus atliko 4 544 nelegalaus darbo prevencijos ir kontrolės patikrinimus, kurių metu buvo nustatyta 1 580 nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų (3 pav.). Pagal ATPK 41-3 straipsnį (Nelegalus darbas) buvo surašyti 247 administracinių teisės pažeidimų protokolai dėl 535 asmenų. Inspekcija 2003 metais atliko 4 049 patikrinimus įmonėse ir jų struktūrinuose padaliniuose. 681 ūkio subjekte nustatyti 1 422 nelegaliai (neteisėtai) dirbę asmenys. Inspekcijos nustatomų nelegalaus darbo atvejų procentas (santykis tarp atliktų patikrinimų ir nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų) 2003 ir 2004 metais buvo toks pats, t.y. kas trečio patikrinimo metu nustatytas nelegaliai dirbantis asmuo. Auditorių nuomone, Inspekcija, siekdama efektyviau išnaudoti turimus žmogiškuosius resursus, turėtų daugiau dėmesio skirti tikrinamų subjektų atrankai.

Inspekcija 2004 metais darbdaviams dėl 1 045 (60 % visų nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų) nelegaliai dirbusių asmenų nesurašė ATP protokolų. Inspekcijos darbuotojų teigimu, pagrindinės priežastys, dėl kurių nėra surašomi administracinės teisės pažeidimų protokolai, yra įrodymų rinkimo problemos:

- nelegaliai dirbantys asmenys pabėga nuo Inspekcijos darbuotojų,
- nėra galimybių nustatyti darbdavio,
- nėra galimybės pateikti į teritoriją / patalpas,
- darbdavys ir nelegaliai dirbantys asmenys susitarę dėl parodymų.

Auditorių nuomone, Inspekcijos pateikta informacija apie 2004 metais nustatytus nelegaliai dirbusius asmenis, kuriems nebuvo surašyti ATP protokolai, nėra patikima, nes Inspekcija neturi pakankamai įrodymų, pagrindžiančių nelegalaus darbo faktą.

Inspekcijos darbuotojai, nustatę nelegalaus darbo atvejį, turi surašyti administracinės teisės pažeidimų protokolą. Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 41-3 str. nelegalus darbas užtraukia baudą darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims už kiekvieną nelegaliai dirbantį asmenį nuo trijų tūkstančių iki dešimties tūkstančių litų. Auditorių nuomone vien siūlymas skirti tik piniginę baudą ne visais atvejais gali būti

efektyvus. Užsienio šalyse taikomos ne tik piniginės baudos už nelegaliai dirbusius asmenis, bet ir ekonominės sankcijos apribojančios įmonės veiklą (4 pav.).

4 Užsienio šalių taikomų baudų pavyzdžiai

Vokietija – bendrovės, samdančios nelegalius darbuotojus, iki 3-jų metų praranda teisę dalyvauti Vyriausybės skelbiamuose konkursuose. Valstybės institucijos, skelbiančios viešąjį konkursą, privalo patikrinti, ar šioms bendrovėms nebuvo taikyta sankcijų¹².

Švedija – restoranams, kuriuose dirba nelegalūs darbuotojai, atšaukiami leidimai prekiauti alkoholiu. Atšaukiamos licencijos užsiimti taksi veikla¹³.

Mūsų nuomone, tai gali būti geros praktikos pavyzdys, kurį tikslinga pritaikyti ir Lietuvoje. Inspekcijos darbuotojų teigimu, valdžios institucijoms buvo teikiami pasiūlymai, dėl papildomų ekonominių sankcijų taikymo darbdaviams už nelegaliai dirbusius asmenis.

Teismai 2004 metais išnagrinėjo 169 bylas dėl 361 asmens, darbdaviams skirta 197 tūkst. Lt baudų, vidutinė darbdaviui skirta bauda už kiekvieną nelegaliai (neteisėtai) dirbusį asmenį buvo 859 Lt. Auditorių skaičiavimais, darbdaviams skiriant minimalią ATPK nustatytą 3 000 Lt baudą, į valstybės biudžetą būtų surinkta 3,5 karto (arba 500 tūkst. Lt) daugiau lėšų. Be to, auditoriai atkreipė dėmesį, kad trečdalis teismus pasiekusių bylų buvo nutraukta. Pagrindinė bylų nutraukimo priežastis – įrodymų trūkumas. Audito metu nustatyta, kad dėl žemesnės instancijos teismų sprendimų nutraukti bylą ar skirti mažesnę baudą tik nedaugeliu atvejų Inspekcija kreipėsi į aukštesnės instancijos teismus.

Inspekcijos darbuotojų teigimu, atlikdami patikrinimus pareigūnai neturi galimybių (techninių ir kt.) surinkti pakankamai įrodymų, kad teismuose galėtų įrodyti nelegalaus darbo faktus.

Audito metu išanalizavus Inspekcijos pateiktus dokumentus nustatyta, kad teismai dėl nelegaliai įdarbintų asmenų dažniausiai nubaudžia darbdavius, kai nelegaliai dirbęs asmuo geranoriškai teikia parodymus arba kai darbo vietoje įvyksta nelaimingas atsitikimas, kurio metu nukenčia nelegaliai dirbęs asmuo. Dažniausiai, kai nelegaliai dirbantis asmuo ir darbdavys nepripažįsta nelegalaus darbo fakto, Inspekcijos pareigūnai neturi galimybių įrodyti nelegalaus darbo pažeidimo.

Auditorių nuomone, mokesčių vengimas yra viena iš pagrindinių nelegalaus darbo atsiradimo priežasčių (5 pav.).

5 Dėl nelegalaus darbo darbuotojas gauna didesnę užmokestį

Skaičiavimams naudojamas 1 000 Lt dydžio užmokestis

	Darbdavio išlaidos (Lt)	Darbuotojo gaunamas užmokestis (Lt)	Mokesčiai (Lt)
Nelegalaus darbo atveju	1 000	1 000	-
Įforminus darbo santykius	1 310	736	574
Skirtumas	310	- 264	574

Pastaba Apskaičiuojant darbo užmokestį, taikytos 290 Lt dydžio neapmokestinamos pajamos

¹² Federal Republic of Germany / National Action Plan for employment policy 2003

¹³ P.Renoi, S.Ivarsson, O.Wusten-Gritsai, E.Meier / Undeclared Work in an Enlarged Union / European commission 2004

Išvados:

1. Auditoriai negali teigti, kad Inspekcijos vykdoma nelegalaus darbo reiškinių kontrolė yra rezultatyvi, nes:

- Inspekcijos pateikiami statistiniai duomenys dėl nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų nėra patikimi, nes daugiau negu 60 % Inspekcijos nustatytų nelegalaus darbo atvejų nepagrįsti įrodymais,

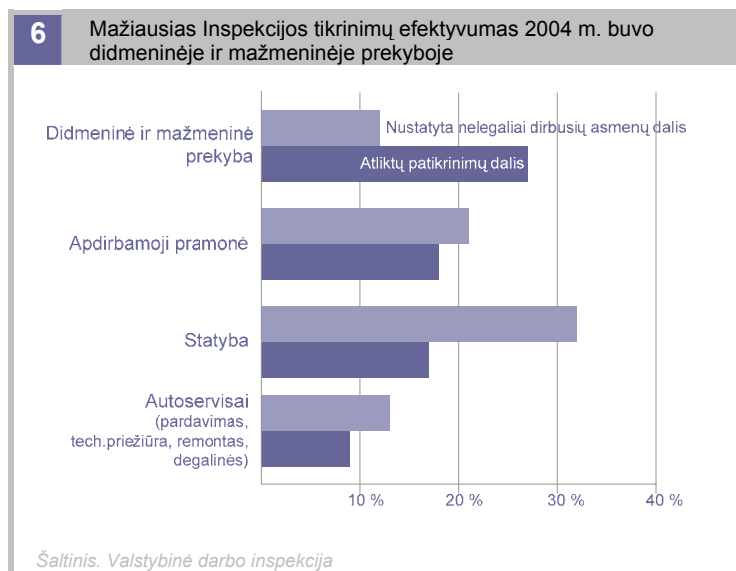
- Policijos departamento pateikti duomenys apie nelegalaus darbo atvejus neatitinka Darbo kodekse nustatytos nelegalaus darbo sąvokos (tai sudaro 71 % visų deklaruojamų nelegalaus darbo atvejų), nes šie atvejai susiję su nusikalstama veika.

2. Inspekcija neišnaudoja visų teisinių galimybių, kad darbdaviai būtų nubausti teisės aktų nustatyta tvarka nes:

- ne visais atvejais pasinaudoja galimybe skusti teismų sprendimus apeliacine tvarka,
- nesurenka pakankamų nelegalaus darbo fakto įrodymų.

Nelegalaus darbo paplitimas pagal veiklos sektorius

Vertinant Inspekcijos atliktų nelegalaus darbo patikrinimų skaičių ir nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų skaičių, Inspekcija atlieka daug patikrinimų didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonėse (patikrinimai sudaro apie 27 proc. visų patikrinimų, o nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų tik apie 11 proc.), o Statybų sektoriuje vyrauja priešingos proporcijos, t.y. atliktų patikrinimų neproporcingai mažai, lyginant su nustatytų nelegalaus darbo atvejų skaičiumi (6 pav.). Auditorių nuomone, Inspekcija sudarydama nelegalaus darbo tikinimų planus turėtų didžiausią dėmesį kreipti į tuos veiklos sektorius, kuriuose yra nustatoma daugiausiai nelegalaus darbo atvejų.

Inspekcijos pateiktais duomenimis daugiausiai nelegaliai dirbančių asmenų nustatoma įmonėse – 63 proc., pas fizinius asmenis – 27 proc., be verslo liudijimų dirbo 10 proc. visų nustatytų nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų. Inspekcijos darbuotojų teigimu, didžiausia problema lieka fizinių asmenų, kurie darbui atlikti samdo įmones arba kitus fizinius asmenis, patikrinimas.

Planuodama nelegalaus darbo reiškinių kontrolę, Inspekcija 2004 metais nusistatė tikrinimo prioritetus pagal ekonominės veiklos rūšis:

- Statybos įmonės,
- Didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonės,
- Medienos ir medienos gaminių gamybos įmonės,
- Autoservisai.

Daugiausiai nelegalaus (neteisėto) darbo atvejų 2004 metais pagal ekonominės veiklos sektorius buvo nustatyta: statybose – 36 proc., medienos ir medienos gaminių gamyboje – 12 proc., autoservisuose – 9 proc.

Statybos yra viena iš prioritetinių Inspekcijos tikrinimo sričių, todėl Inspekcijos nustatomų nelegalaus darbo atvejų statybose skaičius kasmet didėja: 2001 metais nustatyti 254 (20 proc.) nelegaliai (neteisėtai) dirbę asmenys, 2002 – 364 (29 proc.), 2003 metais – 511 (36 proc.). Remiantis Inspekcijos 2001-2004 metais nustatytais nelegalaus darbo mastais statybų sektoriuje, valstybė nesurinko apie 4,5 mln. Lt mokesčių¹⁴. Su panašiomis problemomis susiduria ir kitos ES šalys. Nelegalaus darbo kontrolei Statybų sektoriui daug dėmesio skiriama Vokietijoje, Airijoje ir Švedijoje. Vokietijoje nelegalių darbuotojų skaičius šiame sektoriuje siekia 29 proc., o Švedijoje 27 proc.¹⁵.

Auditorių nuomone, Inspekcija turi skirti daugiau žmogiškųjų bei materialinių išteklių, kad efektyviau būtų tikrinami tie veiklos sektoriai, kuriuose nelegalaus darbo rizika yra didžiausia.

Išvada

Atsižvelgiant į nelegalaus darbo reiškinių riziką atskiruose ūkio sektoriuose, Inspekcija 2004 metais nepakankamai efektyviai paskirstė žmogiškuosius resursus.

Visuomenės švietimas ir informavimas dėl nelegalaus darbo reiškinių

Inspekcijos 2004 metų veiklos plane buvo numatytos tokios nelegalaus darbo prevencijos priemonės:

- skelbti įvairiose žiniasklaidos priemonėse, per Lietuvos nacionalinį radiją informaciją apie pasitikėjimo telefono numerį;
- rengti laidas teisinio švietimo darbo santykių tema, transliuojamas per Lietuvos nacionalinį radiją;
- skelbti informaciją apie Inspekcijos veiklą, aktualijas, išaiškintus nelegalaus darbo, darbo ir poilsio laiko režimų, kitus aktualius darbo įstatymų pažeidimus, jų žalą ir pan.

Minėtų priemonių įgyvendinimui Inspekcija 2004 metais planavo skirti 88 tūkst. Lt.

2004 m. informuojant visuomenę apie nelegalaus darbo reiškinius dirbta pagal metų pradžioje pasirašytas sutartis su Lietuvos radiju dėl informacijos apie Inspekcijos pasitikėjimo telefoną, dėl Inspekcijos teisinio švietimo laidų, taip pat su „Respublikos“ dienraščiu, su leidiniais „Lietuvos profsajungos“, „Statyba“ dėl nuolatinės informacijos skelbimo. Pagal atskiras pranešimų tekstuose pateikiamas aktualijas ir informuojant apie pasitikėjimo telefoną Lietuvos radijuje sukurti garso klipai, pranešimai transliuoti daugiau

¹⁴ Skaičiavimams buvo imamas minimalus darbo užmokestis,

¹⁵ P.Renoi, S.Ivarsson, O.Wusten-Gritsai, E.Meier / Undeclared Work in an Enlarged Union / European commission 2004

negu 200 kartų. Inspekcijos darbuotojų teigimu, didžiausią poveikį turi pasitikėjimo telefono paskelbimas radijuje ir laikraščiuose, po paskelbimo suaktyvėja pranešimai apie nelegaliai dirbančius asmenis.

Šalies, apskričių leidiniuose išspausdinta 210 straipsnių, interviu ir kt. Dalyvauta 35 radijo laidose, iš kurių 18 – Inspekcijos rengtos Lietuvos radijo teisinio švietimo laidos. Dalyvauta 25 šalies ir regionų televizijų laidose. Pagal sutartį su Vilniaus televizija, aktyviai dalyvaujant Inspekcijos darbuotojams, opiausiai su Inspekcijos kompetencija susijusiais klausimais sukurtos ir 6 kartus transliuotos 3 laidos.

Inspekcijos vykdoma švietėjiška veikla apima tik vienerių metų laikotarpį. Inspekcija, kaip koordinuojanti institucija nėra parengusi ilgalaikio visuomenės švietimo plano, apimančio bendras šios srities priemones su kitomis institucijomis. Inspekcija yra sudariusi bendradarbiavimo sutartis ir susitarimo protokolus su kitomis institucijomis dėl bendradarbiavimo, vykdamas nelegalaus darbo reiškinių kontrolę, tačiau jose nenumatyta vykdyti visuomenės švietimo veiklą.

Siekiant efektyvesnio visuomenės švietimo dėl neigiamų nelegalaus darbo pasekmių, auditorių nuomone, Inspekcijos nelegalaus darbo reiškinių prevencijos priemonės galėtų būti rengiamos kartu su Valstybine mokesčių inspekcija, Sodra, Švietimo ir mokslo ministerija, kitomis institucijomis. Ypač svarbu skleisti švietėjišką veiklą ir formuoti neigiamą nuomonę apie nelegalaus darbo reiškinius ir padarinius jaunimui. Tokios veiklos svarbą patvirtina Švedijos pavyzdys (7 pav.).

7 Švedijos švietimo programos pavyzdys

1998 m. Švedijos mokesčių inspekcijai atlikus požiūrio į mokesčių mokėjimą tyrimą paaiškėjo, kad 7 proc. jaunimo nuo 18 iki 24 m. amžiaus manė, kad „nieko tokio, jei kažkas vengia mokesčių“.

2001 m. šį tyrimą pakartojus, taip pat manančių skaičius padidėjo iki 14 proc.

2002 metais buvo įvykdyta informacinė kampanija. Buvo siekiama pakeisti jaunimo požiūrį į mokesčių mokėjimą. Pagrindinės priemonės buvo:

- trumpų vaizdo klipų rodymas kino teatruose ir sporto renginiuose;
- informacijos pateikimas interneto puslapyje;
- diskusijos masinės informacijos priemonėse;
- generalinio direktoriaus laiškų siuntimas;
- informacijos pateikimas mokyklose (dalinant medžiagą ir dalyvaujant diskusijose).

Programos rezultatai:

- 90 proc. pastebėjo vykdomą kampaniją;
- 50 proc. aptarė mokesčių mokėjimą su draugais ir tėvais.

Po šios programos įgyvendinimo minėtoje amžiaus grupėje manančių, kad „nieko tokio, jei kažkas vengia mokesčių“, sumažėjo iki 7 proc.¹⁶

Išvada

Šalies mastu nėra parengtos tarpinstitucinės, ilgalaikės visuomenės švietėjiškos veiklos strategijos, ugdant nepakantumą nelegalaus darbo reiškiniams ir darbo įstatymų pažeidimams.

¹⁶ L. Wittenberg. Rizikos valdymas Švedijoje / Švedijos mokesčių inspekcijos rizikos valdymo sistemos pristatymo medžiaga Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Finansų ministerijos / 2004-09-29

2. Kovos su nelegalaus darbo reiškiniais tarpinstitucinio koordinavimo ir bendradarbiavimo vertinimas

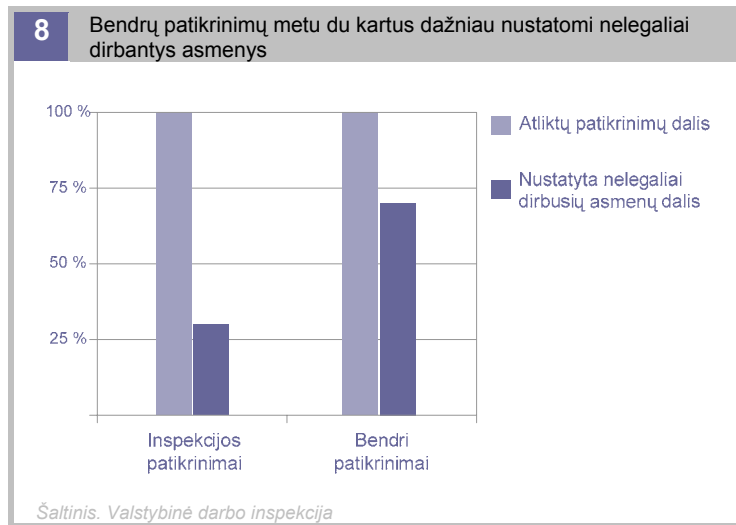
Siekdama sumažinti nelegalaus darbo reiškinų ir vykdydama Nelegalaus darbo prevencijos ir kontrolės stiprinimo veiksmų planą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė¹⁷ Valstybinei darbo inspekcijai pavesti koordinuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos ir Valstybinės darbo inspekcijos teritorinių skyrių vykdomus nelegalaus darbo reiškinų kontrolės veiksmus. Įgyvendinant šį nutarimą buvo sudaryta Centrinė koordinavimo grupė. Centrinė koordinavimo grupė atlieka šias funkcijas:

- nagrinėja įvairias nelegalaus darbo reiškinų formas, jų atsiradimo sąlygas ir priežastis, priima sprendimus dėl pagrindinių prevencijos kryptių ir metodų;
- apibūnina bendrą ir suderintą patikrinimų, keitimosi informacija ir/ar įrodymais tvarką, kontrolės metodikas ir rekomendacijas;
- aptaria ir priima sprendimus dėl apskričių koordinavimo grupių sudarymo ir jų darbo tvarkos, metodiškai vadovauja joms, teikia informaciją, organizuoja aprūpinimą metodine medžiaga;
- nagrinėja nelegalaus darbo reiškinų kontrolės koordinavimo klausimus, kontrolės rezultatus ir teikia pasiūlymus kontroliuojančių institucijų ir įstaigų vadovams dėl bendradarbiavimo gerinimo bei kontrolės tobulinimo;
- apibūnina bendrąsias nelegalaus darbo reiškinų apskaitos formas, numato tarnautojų bei pareigūnų mokymo (kvalifikacijos kėlimo), susijusio su nelegalaus darbo reiškinų kontrole, būdu, dalyvauja organizuojant švietėjišką veiklą;
- analizuoja duomenis, susijusius su teisinės atsakomybės taikymu nelegalaus darbo reiškinų bylose, svarsto ir apibūnina pasiūlymus dėl susijusios su nelegalaus darbo reiškiniais teisinės bazės tobulinimo;
- analizuoja užsienio valstybių nelegalaus darbo reiškinų kontrolės praktiką ir rengia pasiūlymus dėl jos taikymo Lietuvoje;
- apibūnina visų nelegalų darbą kontroliuojančių institucijų ir įstaigų atstovų pasitarimų, skirtų nelegalaus darbo reiškinų problemoms nagrinėti, darbotvarkes, ataskaitas Lietuvos Respublikos Vyriausybei bei vykdo kitas įstatymų ir teisės aktų nustatytas funkcijas.

Valstybinė darbo inspekcija, laikydama nelegalaus darbo prevenciją viena iš prioritetinių darbo sričių ir bendradarbiaudama su Sodra, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Valstybine mokesčių inspekcija, Policijos departamentu atlieka įmonių patikrinimus. Kompleksiniu būdu 2004 metais atliko 586 patikrinimus (453 įmonės, 75 fiziniai asmenys, 57 asmenys, dirbę su verslo liudijimais, ir vienas ūkininkas). Bendrų patikrinimų metu nustatyti 409 nelegaliai dirbę asmenys (2 priedas).

¹⁷ Vyriausybės 2001-11-26 nutarimas Nr. 1407 „Dėl nelegalaus darbo reiškinų kontrolės koordinavimo“

[vertinant atliktų patikrinimų ir nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų skaičių, Inspekcija kartu su kitomis institucijomis beveik du kartus dažniau nustato nelegaliai dirbusius asmenis (8 pav.).

Inspekcija, atsižvelgdama į 2004 m. kovo 1 d. ministrų pasitarimo nuostatą, kad Inspekcija turi didinti nelegalaus darbo reiškinių kontrolės efektyvumą, sustiprinti administracinius gebėjimus, plačiau bendradarbiauti šioje srityje su suinteresuotomis ministerijoms, prireikus teikti joms ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl teisės aktų tobulinimo, esamų problemų sprendimo, parengė ir suderino bendradarbiavimo susitarimų projektus dėl nelegalaus (neteisėto) darbo ir pasirašė susitarimus su Valstybine teritorijų planavimo ir statybos inspekcija, Valstybine medicininio audito inspekcija, Valstybine kelių transporto inspekcija, Valstybine lošimų priežiūros komisija ir Muitinės departamentu. Inspekcija numato pasirašyti susitarimus dėl nelegalaus (neteisėto) darbo kontrolės ir prevencijos bendradarbiavimo su Ryšių reguliavimo tarnyba, Valstybine maisto ir veterinarijos inspekcija, kitomis institucijomis. Bendradarbiavimo projektai su institucijomis buvo pasirašyti 2004 metais, todėl negalime vertinti, kaip buvo vykdomas tarpusavio bendradarbiavimas su minėtomis institucijomis.

Inspekcija yra sudariusi bendradarbiavimo sutartį tik su Vilniaus savivaldybe. Savivaldybės yra atsakingos už tam tikrų veiklos sričių leidimų (licencijų) išdavimą ir jų kontrolę, todėl auditorių nuomone, tikslinga didinti bendradarbiavimą su didžiausiomis savivaldybėmis.

Sisteminga visų suinteresuotų institucijų kova su šešėline ekonomika, padėtų spręsti ir nelegalaus darbo problemą.

Išvada

Atliekant bendrus patikrinimus su Policijos departamentu, Valstybine mokesčių inspekcija, Sodra ir Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba, du kartus dažniau nustatomi nelegaliai dirbantys asmenys. Didinant bendrai atliekamų nelegalaus darbo patikrinimų skaičių būtų pasiekti geresni kovos su nelegaliu darbo reiškinių rezultatai.

Rekomendacijos:

1. Nustatyti uždavinio „Nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės koordinavimas ir prevencija“ ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius, ir išlaidų efektyvumo vertinimo kriterijus.
2. Tobulinti nelegalaus darbo kontrolės sistemą:
 - skiriant daugiau resursų tikrinant rizikingiausius veiklos sektorius,
 - panaudoti visas teisinės ir organizacinės galimybes, kad darbdaviai dėl nelegalaus darbo reiškinių ir darbo įstatymų pažeidimų būtų nubausti teisės aktų nustatyta tvarka.
3. Inicijuoti:
 - tarpinstitucinės ilgalaikės kovos su nelegalaus darbo reiškiniais strategijos, apimančios tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir visuomenės švietimą ugdant nepakantumą nelegalaus darbo reiškiniais, parengimą.
 - atsižvelgiant į užsienio šalių praktiką, teisės aktų pakeitimus, nustatančius papildomas ekonomines sankcijas darbdaviams už nelegalų darbą.

Veiklos audito 1-ojo departamento direktorius

Rimantas Sanajėvas

Vyresnysis valstybinis auditorius (grupės vadovas)

Jonas Izokaitis

Susipažinau:

Lietuvos Respublikos vyriausiasis
valstybinis darbo inspektorius

Mindaugas Pluktas

PRIEDAI

1 priedas

2004 metų Nelegalaus darbo prevencijos ir kontrolės stiprinimo veiksmų planas

1. Parengti 2003 metų nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių kontrolės rezultatų ataskaitą, kurioje būtų pateikta informacija apie nustatytų pažeidimų pobūdį ir jų išplitimo mastą atskirose ekonominės veiklos srityse.
2. Organizuoti patikrinimus įmonėse kuriose pagal darbo specifiką labiausiai tikėtini nelegalaus (neteisėto) darbo atvejai bei darbo užmokesčio „vokeliuose“ atvejai (didelę apyvartą, bet mažą darbuotojų skaičių turinčios įmonės; įmonės, kuriose dirba daug darbuotojų, kurių darbo užmokestis 0,5 MMA).
3. Intensyviau tikrinti įmones, kurios užsiima tomis ekonominės veiklos rūšimis, kuriose 2003 metais buvo išaiškinta daugiausiai teisės aktų pažeidimų įdarbinant darbuotojus (statybos, medienos pramonė, prekyba, autoservisai, lengvosios pramonės įmonės, viešojo maitinimo įmonės).
4. Analizuojant nelegalaus (neteisėto) darbo bylų nagrinėjimo teismuose praktiką, parengti ATPK 41-3 str. taikymo metodines rekomendacijas.
5. Siekiant pagerinti nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų išaiškinimą, teikti metodinę pagalbą dėl institucijų bendradarbiavimo ir teisės aktų taikymo apskričių nelegalaus darbo koordinavimo grupėms .
6. Rengti seminarus dėl nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių tyrimo organizavimo, įvertinant neigiamus finansinius, ekonominius ir socialinius padarinius darbo kontrolę ir prevenciją vykdančių institucijų darbuotojams. Seminaruose aptarti bendrus veiksmus atskleidžiant nelegalaus (neteisėto) darbo atvejus.
7. Analizuoti naujai atsirandančias nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinių apraiškas ir formas, bei operatyviai organizuoti patikrinimus įmonėse, kurios pagal atitinkamus kriterijus yra rizikingos.
8. Paveisti Apskričių nelegalaus darbo koordinavimo grupėms vadovaujantis Plano ir 2003 metų ataskaitos nuostatomis, parengti ir patvirtinti grupių darbo planus, numatančius konkrečias nelegalaus (neteisėto) darbo kontrolės ir prevencijos priemones bei reguliariai teikti ataskaitas apie minėtų priemonių įgyvendinimą bei rezultatus.
9. Teikti Nelegalaus darbo reiškinių atsiradimo sąlygų nagrinėjimo ir jo kontrolės centrinei koordinavimo grupei (CKG) ir nelegalaus (neteisėto) darbo kontrolę ir prevenciją vykdančioms institucijoms apibendrintas ataskaitas apie Plano ir Apskričių nelegalaus darbo koordinavimo grupių planuose numatytų priemonių vykdymą.
10. Esant poreikiui, surengti seminarą dėl DK nuostatų, reglamentuojančių darbo sutarties sudarymą, nelegalų (neteisėtą) darbą ir kt., aiškinimo.
11. Rengti darbo grupių susitikimus bendroms pozicijoms dėl vienodo pažeidimų traktavimo suderinti.
12. Kaupti ir analizuoti duomenis apie nelegalaus (neteisėto) darbo bylų nagrinėjimą teismuose bei teikti apibendrintą informaciją nelegalaus (neteisėto) darbo kontrolę ir prevenciją vykdančioms institucijoms.
13. Tęsti ir vystyti švietėjišką veiklą, skirtą ugdyti visuomenės nepakantumą nelegalaus (neteisėto) darbo reiškiniams (pasitikėjimo telefonu, aiškinamosios informacijos ir pan. skelbimas žiniasklaidos priemonėse).
14. Informuoti visuomenę apie nustatytą nelegalaus (neteisėto) darbo faktus, poveikio priemones bei nelegalaus (neteisėto) darbo žalą.
15. Parengti informacinio pobūdžio medžiagą apie nelegalaus (neteisėto) darbo reiškinius, jų neigiamas pasekmes.
16. Per žiniasklaidos priemones skelbti informaciją apie įmones, kuriose dirbamas nelegalus darbas ar vykdoma neteisėta veikla.
17. Vystyti bendradarbiavimą su apskričių savivaldybių administracijomis, darbdavių ir darbuotojų organizacijomis.
18. Organizuoti nelegalaus (neteisėto) darbo kontrolę poilsio dienomis, nakties metu.
19. Bendradarbiauti su ministerijomis.
20. Parengti teisinių priemonių paketą, nukreiptą efektyviai nelegalaus (neteisėto) darbo atvejų prevencijai ir kontrolei.
21. Parengti organizacinių priemonių sąrašą dėl nelegalaus (neteisėto) darbo kontrolės efektyvumo didinimo, administracinių gebėjimų ir bendradarbiavimo stiprinimo.
22. Tęsti darbo užmokesčio mokėjimo „vokuose“ prevenciją. Kartą per pusę metų parengti akcijos apibendrinimą.
23. Organizuoti pasitarimus atitinkamose darbo grupėse ir parengti bendradarbiavimo su ministerijomis principus (susitarimus) bei teisinę bazę, užtikrinančią efektyvesnį nelegalaus (neteisėto) darbo atvejų išaiškinimą bei apskaitą.

2 priedas

Informacija¹⁸ apie nelegalaus darbo apraiškų kontrolę 2004 m.

	Iš viso		Tik VDI		Su viešąja policija			Su Sodra		Su mokesčių inspekcija		Su FNTT		Kita (3 ir daugiau)	
		N*		N*		N*		N*		N*		N*		N*	
1 Atlikta patikrinimų iš viso	4544	3	3958	2	176	0	9	0	262	1	71	0	68	0	
1.1 įmonėse	3917	2	3464	1	133	0	9	0	204	1	53	0	54	0	
1.2 veikloje neįsteigus įmonės	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1.3 pas fizinius asmenis	350	1	275	1	26	0	0	0	28	0	10	0	11	0	
1.4 pas ūkininkus	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
1.5 darbai su verslo liudijimais	276	0	219	0	17	0	0	0	29	0	8	0	3	0	
1.6 kita	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2 Nustatyta neteisėtai dirbusių asmenų - iš viso	1580	652	1171	536	119	25	4	1	173	54	58	16	55	20	
2.1 įmonėse (nėra darbo sutarčių)	993	371	736	314	72	8	4	1	122	31	31	7	28	10	
2.2 veikloje neįsteigus įmonės	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2.3 pas fizinius asmenis	428	231	320	176	31	15	0	0	31	21	21	9	25	10	
2.4 pas ūkininkus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2.5 be verslo liudijimų	159	50	115	46	16	2	0	0	20	2	6	0	2	0	
2.6 kita	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
3 Taikytos priemonės															
3.1 Surašyta ATP protokolų darbdaviams (pagal 41³ str.) - iš viso	247		183		27		1		12		13		11		
<i>asmenų skaičius protokoluose</i>	<i>535</i>		<i>358</i>		<i>54</i>		<i>3</i>		<i>70</i>		<i>27</i>		<i>23</i>		
3.2.1 darbdaviams įmonėse (2.1p)	216		162		24		1		11		9		9		
<i>asmenų skaičius protokoluose</i>	<i>466</i>		<i>307</i>		<i>48</i>		<i>3</i>		<i>69</i>		<i>19</i>		<i>20</i>		
3.2.2 darbdaviams ne įm. (2.3+2.4+2.6p)	31		21		3		0		1		4		2		
<i>asmenų skaičius protokoluose</i>	<i>69</i>		<i>51</i>		<i>6</i>		<i>0</i>		<i>1</i>		<i>8</i>		<i>3</i>		
3.4 Apie neteisėtą veiklą išsiųsta pranešimų VMI					67										
3.5 Duota nurodymų dėl nelegalaus darbo iš viso					147										
3.5.1 iš jų įvykdyta					56										
3.6 Duota nurodymų dėl darbo sutarčių sudarymo					118										
3.7 Nurodyta sudaryti darbo sutarčių					253										
3.7.1 sudaryta darbo sutarčių					79										
3.7.2 įsigijo verslo liudijimą					54										
N* - neįsileido arba nekontaktavo															

¹⁸ Šaltinis – Valstybinė darbo inspekcija